

РЕОРГАНИЗАЦИЈА ВОЈСКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ (1995–1996)

Кључне ријечи:

Република Српска; Војска Републике Српске; Главни штаб; Врховна команда; реорганизација.

Аутор:

Др Горан Латиновић
је редовни професор
Филозофског факултета
Универзитета у Бањој Луци.

Кореспонденција:

goran.latinovic@ff.unibl.org

Област:

Историја савременог доба

DOI:

10.5937/politeia0-51649

Датума пријема чланка:

11.4.2023.

Датум коначног прихватања чланка за објављивање:

23.05.2023.

Резиме

Историја Републике Српске једна је од најмлађих историографских дисциплина, којом се истраживачки бави мали број историчара. Још мању пажњу историчара привлачила је историја Војске Републике Српске, о којој је написан веома мали број научних радова заснованих на архивској грађи. Разлог за то лежи у чињеници да је архива Војске Републике Српске и њених ратних јединица послје окончања оружаног сукоба била дијелом отуђена, дијелом уништена и дијелом недоступна истраживачима. Уз то, кратка временска дистанца од догађаја у којима је учествовала Војска Републике Српске учинила је бављење овом темом осјетљивим по више основа. Ипак, поједи-на питања могуће је расвијетлити на основу сачуване и доступне архивске грађе. Једно од њих је и реорганизација Војске Републике Српске током 1995. и 1996. године. Стога је и рад о томе заснован готово искључиво на до сад неко-ришћеним изворима првог реда, јер пружају довољно података на основу којих је могуће реконструисати читав процес реорганизације од октобра 1995. до децембра 1996. године. Рад је урађен у складу са методологијом савремене историје и представља први историографски покушај детаљне обраде овог важног процеса у релативно краткој, али веома динамичној, историји Војске Републике Српске.

УВОД

Војска Републике Српске (ВРС) била је доминантна оружана сила у грађанском рату вођеном на територији бивше централне југословенске републике Босне и Херцеговине од 1992. године. Међутим, пад западног дијела Републике Српске Крајине (сјеверне Далмације, Лике, Кордуна и Баније) од 4. до 7. августа 1995. године, као и губитак значајног дијела територија Републике Српске током непуна два и по мјесеца исте године, тј. Грахова 28. јула, Гламоча 29. јула, Возуће и дијела Озрена 10. септембра, Шипова 12. септембра, Дрвара, Србобрана и Јајца 13. септембра, Петровца 14. септембра, Кључа 15. септембра, Крупе на Уни 17. септембра, Мркоњић Града и Санског Моста 10. октобра 1995. године (Latinović, 2023), веома је усложнио стратегијско-оперативну ситуацију у којој се наша Република Српска. Други крајишки корпус изгубио је своју зону одговорности, а један дио своје зоне изгубио је и Први крајишки корпус. Стога се јавила потреба одређене реорганизације ВРС.

ПРИЈЕДЛОЗИ РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ, МИШЉЕЊА И СТАВОВИ 1995. ГОДИНЕ

Генерал-потпуковник Момир Талић, командант Првог крајишког корпуса, упутио је 20. октобра 1995. године Главном штабу ВРС приједлог о реорганизацији јединица Првог крајишког корпуса. Приједлог је упућен због стања насталог усљед губитка територија током љета и јесени 1995. године, затим на основу до тада стечених искустава у руковођењу и командовању, а нарочито у организацији, планирању и извођењу борбених дејстава 30. пјешадијске дивизије Првог

крајишког корпуса, процјене оператив-но-тактичких праваца у зони одговорности Првог крајишког корпуса, проблема маневарске употребе снага и средстава на великом простору, а у циљу веће дјелотворности команди и јединица Првог крајишког корпуса у даљем извођењу ратних дејстава. Генерал Талић предложио је да буде извршена реорганизација Првог крајишког корпуса тако да он буде дивизијског састава, умјесто дотадашњег бригадног, односно да осим постојеће 30. пјешадијске дивизије буду формиране и нове дивизије у његовом саставу. Он је предложио да уз 30. пјешадијску дивизију, која би била преформирана и ојачана са још неколико бригада, буду формиране још три дивизије од постојећих бригада, с тим да би било и неколико самосталних (корпусних) јединица које не би ушле у састав нових дивизија. По приједлогу генерала Талића, 1. пјешадијска дивизија имала би шест бригада (1. бањалучка пјешадијска бригада, 1. прњаворска лака пјешадијска бригада, 1. градишка лака пјешадијска бригада, 1. србачка лака пјешадијска бригада, 2. крајишка пјешадијска бригада и 16. крајишка моторизована бригада), 9. пјешадијска дивизија имала би седам бригада (1. озренска пјешадијска бригада, 2. озренска пјешадијска бригада, 1. добојска лака пјешадијска бригада, 1. требавска пјешадијска бригада, 1. крњинска лака пјешадијска бригада, 1. вучијачка лака пјешадијска бригада и 27. моторизована бригада), 10. пјешадијска дивизија имала би шест бригада (1. новиградска пјешадијска бригада, 5. козарска пјешадијска бригада, 6. санска пјешадијска бригада, 11. мркоњићка пјешадијска бригада, 11. дубичка пјешадијска бригада и 43. моторизована бригада) и 30. пјешадијска дивизија имала би девет бригада (1. тес-

лићка пјешадијска бригада, 2. теслићка пјешадијска бригада, 1. которварошка лака пјешадијска бригада, 1. челиначка лака пјешадијска бригада, 22. пјешадијска бригада, 19. србобранска пјешадијска бригада, 1. шиповска пјешадијска бригада, 7. моторизована бригада и 31. лака пјешадијска бригада). Изван дивизија у Првом крајишком корпусу дјеловало би још седам приштабских јединица и седам самосталних јединица, укључујући и 2. оклопну бригаду, док би 1. оклопна бригада била јединица Главног штаба ВРС. (AVRS, GŠ, Prijedlog o reorganizaciji jedinica Prvog krajiškog korpusa, str. pov. br. 1-188).

Предложено је још и то да при формирању нових дивизија буде извршена попуна одређених јединица до формацијског бројног стања, што би било учињено расформирањем или преформирањем лаких пјешадијских бригада. Тако би нпр. од четири озренске бригаде биле формиране двије, од три бањалучке бригаде (2, 3. и 4. бањалучке бригаде) једна, а 1. бањалучка бригада ушла би у састав 2. крајишке бригаде. Уз то, предложено је да бригада из Новог Града буде враћена у састав Првог крајишког корпуса и да уђе у састав Оперативне групе 10, односно будуће 10. пјешадијске дивизије. (Ibid.).

Генерал Талић предложио је да у свакој дивизији буде по једна ударно-маневарска бригада батаљонског састава, за интервенције у зони одговорности дивизије, али и изван ње. Старјешински кадар такве бригаде био би посебно биран и њу би чинили борци млађих годишта, на основу посебне обуке. Иако би за ударно-маневарску бригаду били бирани борци и старјешине из свих осталих бригада у саставу дивизије, при чему би неки њени борци (нпр. старијих годишта) били прекомандовани у друге бригаде, предложено је да у 1.

дивизији ударно-маневарска бригада буде 1. прњаворска лака пјешадијска бригада, да у 9. дивизији то буде 1. добојска лака пјешадијска бригада, у 10. дивизији 6. санска лака пјешадијска бригада и у 30. дивизији 31. лака пјешадијска бригада. (Ibid.).

У приједлогу команданта Првог крајишког корпуса истакнуто је да би све дивизије биле приближно подједнаке снаге, јачине, квалитета и ратног искуства, а да се код одређивања њихових зона одговорности води рачуна, између осталог, и о топографском склопу земљишта, природним цјелинама, оперативно-тактичким правцима за вођење борбених дејстава, стању и капацитетима територије. На крају приједлога наглашено је и то да реорганизација Првог крајишког корпуса у дивизијски састав не би изискивала ни посебне материјалне трошкове, нити кадровска ојачања, јер би сва питања била ријешена у оквиру Првог крајишког корпуса. (Ibid.).

Приједлог генерала Талића о реорганизацији Првог крајишког корпуса имао је значајан одјек у ВРС, па је само четири дана касније генерал-потпуковник Манојло Миловановић, начелник Главног штаба ВРС, изнио приједлог о реорганизацији читаве ВРС. Он је приједлог упутио Главном штабу, командама Првог крајишког корпуса, Другог крајишког корпуса, Источно-босанског корпуса, Дринског корпуса, Сарајевско-романијског корпуса, Херцеговачког корпуса, Ваздухопловства и противваздушне одбране и Центра војних школа „Рајко Балаћ”. На основу стратегијско-оперативне ситуације у Републици Српској и њеном окружењу, затим приједлога команданта Првог крајишког корпуса, процјене стања у ВРС и очекиваног развоја догађаја на ратишту у бившој Босни и Херцеговини, а у циљу

стварања тражене борбене готовости ВРС, њене рационализације и ефикасно-сти, генерал Миловановић предложио је 24. октобра 1995. године да буде извршена реорганизација цјелокупне ВРС, и то тако да она остане корпусног састава, али са смањеним бројем корпуса. Његов приједлог имао је двије варијанте. По првој варијанти, ВРС имала би четири корпуса: Први корпус (дотадашњи Први крајишки корпус и дијелови Другог крајишког корпуса), Други корпус (дотадашњи Источно-босански корпус, Дрински корпус и дијелови Другог крајишког корпуса), Трећи корпус (дотадашњи Сарајевско-романијски корпус и Херцеговачки корпус) и Ваздухопловни корпус (у ствари преименовање тадашњег Ваздухопловства и противваздушне одбране). Генерал Миловановић предложио је да новоформиран корпори буду дивизијског састава, осим Ваздухопловног корпуса, који би био бригадно-пуковског састава. Поред одређеног броја дивизија, корпори би могли да задрже двије или три самосталне бригаде крупнијег састава (пјешадијске, моторизоване, оклопне), као и један или два пука родовског састава (артиљеријски, противваздушни, инжињеријски). Начелно, до доношења коначне одлуке, предложено је да у саставу Првог корпуса буду 10. пјешадијска дивизија (приједорска), 11. пјешадијска дивизија (бањалучка), 13. пјешадијска дивизија (дотадашња 30. дивизија) и 19. пјешадијска дивизија (дотадашња Оперативна група 9), да у саставу Другог корпуса буду 21. пјешадијска дивизија (посавско-мајевичка), 22. пјешадијска дивизија (семберијско-мајевичка), 23. пјешадијска дивизија (бирчанска) и 24. пјешадијска дивизија (романијско-дринска), те да у саставу Трећег корпуса буду 31. пјешадијска дивизија (сарајевска), 32.

пјешадијска дивизија (старохерцеговачка) и 33. пјешадијска дивизија (херцеговачка). (AVRS, GŠ, Prijedlog o reorganizaciji Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 02/2-370).

У приједлогу начелника Главног штаба ВРС речено је и то да би дио јединица дотадашњег Другог крајишког корпуса остао у саставу Првог корпуса (Новиградска, Крупска и Кључка бригада), а остале бригаде (Бихаћка, Петровачка, Дрварска, Граховска и Гламочка) биле би расформиране и њихово људство ушло би у састав Првог или Другог корпуса, тамо гдје је расељено становништво из тих пет општина пронашло уточиште. Команда Другог крајишког корпуса и њене приштабске јединице ушле би у састав Главног штаба ВРС и његових приштабских јединица, док би ратна техника расформираних бригада била распоређена за поуну и ојачавање новоформираних корпуса и приштабских јединица Главног штаба ВРС. (Ibid.).

Формирање нових корпуса подразумева мијевало би ново разграничење, па би зона одговорности Првог корпуса била западни дио Републике Српске до линије Свилај – Модрича – Градачац, Други корпус простирао би се од линије Свилај – Модрича – Градачац до линије Олово – Подроманија – Госина планина – ријека Прача – ријека Лим до границе са Савезном Републиком Југославијом или до линије Хацићи – Илица – Пале – ријека Прача – ријека Лим (уколико би дотадашњи Сарајевско-романијски корпус био подијељен између Другог и Трећег корпуса), а Трећи корпус од линије дате на југу Другог корпуса (прва или друга опција) па јужно до крајњих граница Републике Српске. (Ibid.).

Предложена реорганизација не би изискивала посебне материјалне издатке, као ни нова кадровска ојачања, јер би сва питања била ријешена укрупњавањем

јединица и спајањем више мањих команди у једну већу команду. Осим тога, већем броју старјешина било би одато признање за дотадашње вођење јединица, био би подмлађен командни кадар, а штабови корпуса, дивизија и бригада били би боље попуњени. (Ibid.).

Друга варијанта реорганизације ВРС, по приједлогу генерала Миловановића, подразумевала би реорганизацију само Првог крајишког корпуса и Другог крајишког корпуса, онако како је то изнесено у првој варијанти Миловановићевог приједлога, док би остали корпуси наставили рад без организационих промјена у својој структури, с тим да би у случају прихватања друге варијанте приједлога Источно-босански корпус и Дрински корпус морали преузети положаје Првог крајишког корпуса на коридору од села Свилај до ријеке Тиње. (Ibid.).

Обје варијанте приједлога реорганизације ВРС разматрали су команданти корпуса са својим сарадницима. Генерал-мајор Радован Грубач, командант Херцеговачког корпуса, одговорио је Главном штабу ВРС 29. октобра 1995. године, прихватајући приједлог о реорганизацији ВРС по првој предложеној варијанти, тј. да се ВРС састоји од три корпуса. Он је предложио да зона одговорности Трећег корпуса буде планина Јавор (Караула тт. 996 – Хан Поглед тт. 1193 – Сушица тт. 1124) – ријека Дрина (десно) и тадашња граница Херцеговачког корпуса (лијево). Предложено је да Трећи корпус чине: команда, команда стана, батаљон војне полиције, батаљон везе, 3. позадинска база, регрутни наставни центри, 31. дивизија (сарајевска) са око 18.000 бораца (1, 2. и 3. сарајевска бригада, 1. и 2. романијска бригада, Илијашка, Игманска и Илиџанска бригада, мјешовити артиљеријски пук, мјешовити проти-

воклопни артиљеријски дивизион, лаки артиљеријски дивизион противваздушне одбране и приштабске јединице), 32. дивизија (старохерцеговачка) са око 12.000 бораца (1. подрињска бригада – Рогатица, 5. подрињска бригада – Горажде и Вишеград, 11. херцеговачка бригада – Србиње, 14. херцеговачка бригада – Рудо и Чајниче, 1. гардијска бригада – Калиновик, Прачански батаљон, као и јединице које би требало формирати при формирању дивизије: мјешовити артиљеријски пук, мјешовити противоклопни артиљеријски дивизион, лаки артиљеријски дивизион противваздушне одбране и приштабске јединице) и 33. дивизија (источнохерцеговачка) са око 13.000 бораца (1. херцеговачка бригада – Требиње, 8. херцеговачка бригада – Невесиње, 15. херцеговачка бригада – Билећа, Љубиње и Берковићи, 18. херцеговачка бригада, коју би чиниле дотадашња 2. и 18. херцеговачка бригада, мјешовити артиљеријски пук, мјешовити противоклопни артиљеријски дивизион, лаки артиљеријски дивизион противваздушне одбране и приштабске јединице). У саставу 31. дивизије било би шест гарнизона (Соколац, Хан Пијесак, Лукавица, Илиџа, Илијаш и Рајловац), у саставу 32. дивизије пет (Горажде, Србиње, Рудо, Вишеград и Калиновик) и у саставу 33. дивизије четири (Требиње, Невесиње, Билећа и Гацко). Командант Херцеговачког корпуса истакао је да се од команди постојећих корпуса (Херцеговачког, Сарајевско-романијског и Дринског) могу формирати команде Трећег корпуса и све три дивизије, са око 50% попуњености. (AVRS, GŠ, Prijedlog za reorganizaciju Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 19-1308).

С друге стране, командант Сарајевско-романијског корпуса, генерал-мајор Драгомир Милошевић, одбацио је обје

варијанте приједлога реорганизације ВРС. Одговарајући на приједлог Главног штаба ВРС, он је 30. октобра 1995. године навео да смањење броја корпуса у постојећим војно-политичким и свим другим условима (регионалним, традиционалним и моралним) не би долазило у обзир, јер би нанијело више штете него користи. Он је предложио да Други крајишки корпус треба ојачати са неколико бригада из Првог крајишког корпуса и да и даље треба да постоји и има своју зону одговорности, а да од Првог крајишког корпуса, с обзиром на људске и материјалне потенцијале које има и величину територије коју брани, треба формирати још један корпус, или да прерасте у Прву српску армију дивизијског састава. Генерал Милошевић сматрао је неприхватљивим, без обзира на понуђене варијанте реорганизације ВРС, да се главнина јединица Првог крајишког корпуса повуче западно од линије Свилај – Модрича – Градачац, јер би то непосредно утицало на могућност одбране зоне одговорности Сарајевско-романијског корпуса, с обзиром на то да би јединице Дринског корпуса учествовале у одбрани коридора. Генерал Милошевић детаљно је сагледао предложену реорганизацију ВРС и дошао до закључка да Сарајевско-романијски корпус, као јединица, и даље треба да постоји, јер то захтијевају сви елементи борбене ситуације у његовој зони одговорности, а и шире. Међутим, командант Сарајевско-романијског корпуса изнио је мишљење да је одређена реорганизација ВРС потребна и неопходна, јер погоршање борбене ситуације у западним дијеловима Републике Српске и војни успјеси хрватско-муслиманске коалиције показују да се нешто мора мијењати. Ипак, он је скренуо пажњу и на то да се не може говорити о реорганизацији ВРС

без планирања одређених финансијских средстава. На крају, предложио је нову организацијско-формацијску структуру Сарајевско-романијског корпуса, који би се састојао од команде, приштабских јединица, родовских јединица, позадинских јединица, двију дивизија (једне у сјеверозападном дијелу зоне одговорности корпуса са око 13.700 бораца и једне у југоисточном дијелу зоне одговорности корпуса са око 6.100 бораца) и једне самосталне бригаде која би била формирана од снага Дринског корпуса које су се већ налазиле у зони одговорности Сарајевско-романијског корпуса. (AVRS, GŠ, Radni materijal za izlaganje komandanta korpusa u vezi reorganizacije VRS na proširenom kolegijumu GP VRS 31. 10. 1995, str. pov. br. 20/04-414).

Главном штабу ВРС одговорио је 30. октобра 1995. године и генерал-мајор Радислав Крстић, командант Дринског корпуса, определијеливши се за другу варијанту приједлога реорганизације ВРС, тј. да зона одговорности Дринског корпуса остане у постојећим границама, с тим да буду извршене одређене организацијско-формацијске промјене које би се превасходно односиле на то да од тадашње двије пјешадијске, једне моторизоване и пет лаких бригада буду формиране четири пјешадијске бригаде, једна лака бригада батаљонског састава, једна моторизована бригада и једна лака бригада маневарског карактера. Он је навео сљедеће разлоге за избор друге варијанте Миловановићевог приједлога: 1. бригадна организација Дринског корпуса највише одговара карактеристикама простора Бирча, Романије и Подриња, те оперативним захтјевима успјешне одбране тог простора, 2. људски потенцијали и расположива техника не обезбеђују попуну

корпуса дивизијског састава, 3. вријеме за такву реорганизацију је кратко, а спајање више корпуса у један и њихово организовање у дивизије и бригаде захтијевају много више времена, снага и средстава и 4. народ Бирча, Романије и Подриња има велико повјерење у Дрински корпус, па би његово спајање са другим корпусима и гашење постојећег имена могло да буде исполитизовано и тиме нанесена штета чврстости његове одбране. (AVRS, GŠ, Prijedlog promjena u organizacijsko-formacijskoj strukturi Drinskog korpusa, str. pov. br. 04/211-2).

Генерал-мајор Новица Симић, командант Источно-босанског корпуса, изнио је став 30. октобра 1995. године да Врховна команда, на стратегијском нивоу, треба да одлучи какву врсту оружаних снага жели и коликог бројног стања, па ако се одлучи за варијанту комбинованих оружаних снага, професионалних и редовних јединица, да се одреди однос тих дијелова. Осим тога, отворено је питање колике ће оружане снаге Република Српска моћи да има након потписивања мировног уговора, а требало би дефинисати статус јединица Министарства унутрашњих послова Републике Српске у условима рата, као својеврсне „паралелне армије”. Генерал Симић сматрао је да је формирање дивизија у оквиру корпуса неодговарајуће за услове релативно мале ВРС, па би се требало предвидјети или за дивизије или за корпусе, јер би обоје било превише због недостатка официрског кадра и редовних јединица (артиљерија, противваздушна одбрана, инжињерство). Ипак, приједлог да буду формиране четири дивизије у саставу Другог корпуса могао би бити остварен и то тако да Источно-босански корпус формира 21. и 22. дивизију, а Дрински корпус 23. и 24. дивизију, с тим да би

Зворничка бригада ушла у састав 22. дивизије, а да линија разграничења између 22. и 23. дивизије буде на линији Цапарде – село Дрињача. Осим тога, линија разграничења између Првог корпуса и Другог корпуса била би ријека Босна. Генерал Симић предложио је да 21. дивизија (посавско-семберска) поред постојећих пет бригада (1, 2. и 3. посавска и 2. и 3. семберска бригада) добије још двије – 4. посавску (Гламочку) и 5. посавску (Петровачку) и да са родовским јединицама има око 20.000 бораца, а да 22. дивизија (мајевичко-дринска) има пет бригада (1, 2. и 3. мајевичка, 1. семберска и Зворничка бригада), те да са родовским јединицама има око 18.000 бораца. Под непосредном командом Другог корпуса остала би 1. бијељинска лака пјешадијска бригада, мјешовити артиљеријски пук, лаки артиљеријски пук противваздушне одбране, батаљон војне полиције, мјешовити противоклопни артиљеријски пук, батаљон везе, као и друге приштабске јединице мањег бројног стања, тј. укупно око 3.600 бораца. (AVRS, GŠ, Prijedlog preformiranja jedinica VRS, str. pov. br. 01/1369-2/1012).

Након губитка зоне одговорности, јединице Другог крајишког корпуса повукле су се у зону одговорности Првог крајишког корпуса и последице сређивања стања у трајању од два или три дана биле су уведене у борбена дејства у саставу Оперативне групе 10 Првог крајишког корпуса. Становништво са подручја које је до септембра 1995. године контролисао Други крајишки корпус иселило се у друге крајишке општине, Посавину, затим на подручје Бијељине, Зворника, Сребренице и Братунца, као и у Савезну Републику Југославију. И поред тога, бројно стање Другог крајишког корпуса посљедњег дана октобра 1995. године чинило је око 11.700

бораца. Стога је генерал-мајор Радивоје Томанић, командант Другог крајишког корпуса, одговарајући 30. октобра 1995. године на приједлог о реорганизацији ВРС изнио став да је прихватљива његова прва варијанта, с обзиром на размјештај породица и бораца. Уколико прва варијанта не би била прихваћена, он је предложио да 1. новиградска бригада остане у саставу Првог крајишког корпуса, а да све остале јединице Другог крајишког корпуса буду једна цјелина, коју ће чинити: 1. лака пјешадијска бригада (састављена од 1. дрварске, 5. гламочке и 15. бихаћке бригаде), 3. лака пјешадијска бригада (Петровачка, са једним батаљоном из 9. граховске бригаде), 11. лака пјешадијска бригада (Крупска), 17. лака пјешадијска бригада (Кључка), 1. специјална бригада, чију би основу чинио 2. извиђачко-диверзантски одред, као и приштабске јединице и да буду оријентисани ка Посавини. (AVRS, GŠ, Stanje u Drugom krajiškom korpusu i prijedlog reorganizacije VRS, str. pov. br. 3-367).

Проширена сједница колегијума команданта Главног штаба ВРС (командант ГШ, начелник ГШ, команданти свих корпуса и командант ваздухопловства и противваздушне одбране), на којој су разматране све могућности реорганизације ВРС, одржана је 31. октобра 1995. године у Бањој Луци. Колегијум је закључио да Главни штаб не може поднијети Врховној команди Оружаних снага Републике Српске ваљане приједлоге реорганизације ВРС, док од Врховне команде не добије основне захтјеве о концепцији будуће војске. Стога је од Врховне команде већ 1. новембра 1995. године тражено да достави одговоре на четири питања: 1. Каква су предвиђања Врховне команде о величини, опремљености и компонентама Оружаних снага Републике Српске, а посебно Војске

Републике Српске? 2. Колико држава може опремити и финансирати професионалних војних лица (војника и старјешина) и како ријешити издржавање непрофесионалне војске до броја војника који ће зависити од спољњег војног окружења? 3. По чијем свјетском узору би требало формирати будућу војску, тј. кога у иностранству Врховна команда предвиђа као могућег савезника, како би организацијско-формацијска структура ВРС била прилагођена савезницима? И 4. Ко ће из Врховне команде бити ангажован са Главним штабом на раду у вези са преформирањем Војске Републике Српске? Генерал Миловановић тражио је да Врховна команда достави податке најкасније до 6. новембра, како би Главни штаб могао уобличити приједлог и доставити га на увид Врховној команди до 10. новембра 1995. године. (AVRS, GŠ, Mišljenje i stavovi o reorganizaciji Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 02/2-392).

Свој став о приједлогу реорганизације ВРС изнијела је и команда Ваздухопловства и противваздушне одбране, нешто касније у односу на команду корпуса. Генерал-мајор Живомир Нинковић одговорио је 5. новембра 1995. године да Ваздухопловство и противваздушна одбрана мора и даље остати вид ВРС, јер је одговорно за контролу цјелокупног ваздушног простора Републике Српске у њеним државним границама, а преименовање Ваздухопловства и противваздушне одбране у посебан корпус не би дошло у обзир, јер корпус као оперативна јединица у копненој војсци контролише само дио територије неке државе. Стога би преименовањем дали аргументе Сјеверноатлантском савезу да Ваздухопловство и противваздушна одбрана, међународноправно, не може контролисати сав ваздушни простор Републике Српске. Генерал Нинковић

изнио је став да би се тек уједињењем Републике Српске и Савезне Републике Србије могло размишљати о преименовању Ваздухопловства и противваздушне одбране и стварању одговарајућег корпуса, а до тада не би требало вршити никакве измене у овом виду ВРС. (AVRS, GŠ, Prijedlog reorganizacije vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane, str. pov. br. 03/6-317).

Др Радован Караџић, председник Републике Српске и врховни командант Оружаних снага Републике Српске, изнио је 10. новембра 1995. године свој став о реорганизацији ВРС. Он је навео да је реорганизацију ВРС потребно заснивати на постојећем бројном стању и организацијско-формацијској структури ВРС, расположивим борбеним и другим материјално-техничким средствима и материјалним могућностима Републике Српске. Он је истакао да је у оквиру корпуса, не наводећи колико би их било, потребно формирати маневарске полу-професионалне тактичке јединице и просторне тактичке јединице, и то тако што ће у зонама одговорности Првог крајишког корпуса и Другог крајишког корпуса бити формиране укупно четири маневарске бригаде, а у зонама одговорности Источно-босанског корпуса, Дринског корпуса, Сарајевско-романијског корпуса и Херцеговачког корпуса укупно пет маневарских бригада. У свих девет маневарских бригада требало би распоредити до 20.000 припадника (професионалних официра и подофицира и војних обвезника до 35 година старости у статусу полупрофесионалних војника) и до 5.000 војника на одслужењу војног рока, који су завршили основну војно-стручну обуку. Попуну маневарских бригада борбеним и материјално-техничким средствима требало

би извршити по систему прерасподјеле из постојећих резерви ВРС, а у складу са материјалним формацијама и намјенама тих јединица. Просторне тактичке јединице требало је формирати у складу са расположивим контингентима војних обвезника по корпусима и у њих распоредити до 175.000 војних обвезника, при чему би војни обвезници из резервног састава распоређени у просторне тактичке јединице извршавали војну обавезу 15 дана у мјесецу, а радну обавезу такође 15 дана у мјесецу, по распореду који утврди Министарство одбране Републике Српске, што би значило примјену израелског система војно-радне обавезе. Професионални и резервни официри и подофицири распоређени на командне дужности у просторним тактичким јединицама стално би извршавали војну обавезу. Просторне тактичке јединице требало би да буду парног батаљонског састава, чиме би били обезбијеђени услови за извршавање војне и радне обавезе. Батаљони на радној обавези чинили би резерву, односно другу линију одбране. (AVRS, GŠ, Akt vrhovnog komandanta Oružanih snaga Republike Srpske, str. pov. br. 01-1950-1/95).

У складу са предложеним рјешењима, у маневарским и просторним јединицама ВРС било би укупно до 200.000 припадника, с тим да би састав који би стално извршавао војну обавезу имао до 110.000 бораца (25.000 у маневарским јединицама и 85.000 у просторним јединицама, од којих 5.000 старјешина у просторним јединицама). Средства за плате припадника маневарских тактичких јединица требало би да се обезбјеђују из буџета Републике Српске, а за плате припадника просторних тактичких јединица из буџета општина и доходака предузећа, те других субјеката, зависно од тога гдје припадници тих једи-

ница извршавају радну обавезу. (Ibid.).

Након усклађивања свих изнесених ставова, генерал-потпуковник Манојло Миловановић, начелник Главног штаба ВРС, упутио је 15. новембра 1995. године Врховној команди Оружаних снага Републике Српске коначни приједлог реорганизације ВРС. Он је изнио четири варијанте реорганизације, наводећи да прва варијанта подразумејева три корпуса дивизијског састава (Први корпус са четири дивизије, Други са три и Трећи са три). Први корпус састојао би се од Првог крајишког корпуса и дијелова Другог крајишког корпуса, са зоном одговорности у западном дијелу Републике Српске до ријеке Босне. Други корпус чинили би Источно-босански корпус и дијелови Дринског корпуса и Другог крајишког корпуса, са зоном одговорности од ријеке Босне до линије Шпиљанска стијена – Хан Поглед – планина Сушица. Трећи корпус обухватио би Херцеговачки корпус, Сарајевско-романијски корпус и дијелове Дринског корпуса, са зоном одговорности од линије Шпиљанска стијена – Хан Поглед – планина Сушица до јужних граница Републике Српске. Генерал Миловановић навео је да би прва варијанта предложене реорганизације ВРС била најрадикалнија и имала би видљиве промјене у војсци. Међутим, кадровски, материјално-финансијски, демографски и други проблеми указивали су на висок степен ризика да реорганизација не буде доведена до краја или да буде извршена половично, јер је за формирање десет дивизија потребно 227.088 људи, што у Републици Српској никада није постигнуто, ни са највећим степеном мобилизације и напрезања друштва. Од тадашњег бројног стања ВРС, могло се обезбиједити 179.002 или 79%, али под условом да

се војни обвезници не ослобађају никакве приоритетне потребе друштва, попут радне обавезе у намјенској индустрији и уопште привреди, као и похађања студија. Прва варијанта захтијева већи број људи, а мобилизацијска основа остаје иста, што подразумејева веће психофизичко напрезање људства, мање могућности за организовање радно способног становништва у привреди, затим повећање професионалног старјешинског кадра и веће материјално-финансијске трошкове. За реорганизацију ВРС у корпусе дивизијског састава њени укупни трошкови били би повећани за 523,740.000 динара. Осим тога, повећао би се број нивоа командовања, што би руковођење и командовање учинило тромим, а изгубио би се дио елемената већ изграђених традиција ВРС и идентитета њених јединица, што би се могло неповољно одразити на политичке и морално-психолошке ефекте реорганизације. (AVRS, GŠ, Prijedlog reorganizacije Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 02/2-445).

Друга варијанта реорганизације ВРС подразумејевала је четири корпуса дивизијског састава. Први корпус састојао би се од дијелова Првог крајишког корпуса и дијелова Другог крајишког корпуса, са зоном одговорности у међуријечју Уне и Врбаса, а алтернативно до ријеке Врбање и планине Влашић. Други корпус чинили би дијелови Првог крајишког корпуса и Источно-босанског корпуса, са зоном одговорности у међуријечју Врбаса и Босне. Трећи корпус обухватио би дијелове Источно-босанског корпуса и Дринског корпуса, са зоном одговорности од ријеке Босне до линије Шпиљанска стијена – Хан Поглед – планина Сушица. Четврти корпус састојао би се од дијелова Дринског корпуса, затим Сарајевско-романијског

корпуса и Херцеговачког корпуса, са зоном одговорности од линије Шпиљанска стијена – Хан Поглед – планина Сушица до јужних граница Републике Српске. По другој варијанти, Други и Трећи корпус из прве предложене варијанте остали би исти, само би се звали Трећи и Четврти корпус, а Први корпус из прве предложене варијанте у другој варијанти био би подијељен на два – Први и Други. Трошкови друге варијанте реорганизације били би нешто већи од трошкова прве варијанте, јер би број дивизија остао исти, али би се повећао број корпуса за једну команду корпуса. У односу на прву варијанту, другом варијантом била би постигнута већа уједначеност корпуса у погледу њиховог бројног стања, величине зона одговорности и броја непосредних веза. Другом варијантом пружа се могућност значајнијих измјена у руковођењу и командовању у западном дијелу Републике Српске, као посебно осјетљивом подручју, и дјелотворнијег ангажовања јединица Другог крајишког корпуса и дијела јединица Првог крајишког корпуса, које су изгубиле матичне територије и доживјеле значајно осипање људства, што би створило услове за њихову бржу психолошку стабилизацију и нарастање борбеног морала. Међутим, у другој предложеној варијанти било би веома тешко формирати Први корпус и Други корпус тако да оба буду дивизијског састава, јер би Први корпус имао једну и по дивизију, а Други корпус двије и по дивизије. (Ibid.).

Трећа варијанта приједлога реорганизације ВРС подразумијевала би војску бригадног састава, без обзира на то да ли би она остала са дотадашњих шест корпуса или би била реорганизована у три или четири корпуса. Трећа варијанта заснована је на укрупњавању постојећих лаких пјешадијских бригада, што би, с обзиром

на све услове, било најприхватљивије. На тај начин био би смањен број веза у корпусима, јер би укупан број бригада у ВРС са тадашњих 76 био сведен на 42. Број бригада у Првом крајишком корпусу био би смањен за 15, тј. са 34 на 19, број бригада у Другом крајишком корпусу био би смањен за пет, тј. са осам на три, број бригада у Источно-босанском корпусу био би смањен за пет, тј. са десет на пет, број бригада у Дринском корпусу био би смањен за четири, тј. са девет на пет, број бригада у Сарајевско-романијском корпусу био би смањен за три, тј. са осам на пет и број бригада у Херцеговачком корпусу био би смањен за двије, тј. са седам на пет. Херцеговачки корпус извршио је укрупњавање бригада средином 1994. године и са 13 свеих на седам, што се показало оправданим. У односу на предложени дивизијски састав корпуса, трошкови реорганизације ВРС по трећој предложеној варијанти били би мањи за 130,000.000 милиона динара, а попуњеност војске била би већа за 5.975 људи или 14%. (Ibid.).

Реорганизација ВРС по трећој варијанти на оперативно-стратегијском нивоу обезбиједила би остварење значајних политичких и морално-психолошких ефеката за све варијанте корпусне организације (три, четири или шест корпуса), јер се највећи ефекти постижу у реорганизацији на нивоу пук–бригада. Значај треће варијанте предложене реорганизације огледао би се у чињеници да би од већег броја лаких бригада малог бројног стања добили боље попуњене бригаде, како са борцима тако и са старјешинама, које би имале јачу ватрену моћ и маневарску способност. Нове бригаде имале би услове за ефикасније вођење борбе, тимски рад штабова, јачање борбеног угледа и висок степен идентификације бораца са циљевима

борбе. Смањио би се број веза у односу на прву и другу варијанту уз пропорционално смањење трошкова сразмјерно смањењу броја команди и бригада. Смањење броја бригада било би нарочито значајно, као мјера морално-психолошке стабилизације за борце који су изгубили матичну територију, с тим да би се један дио јединица морао одрећи својих традиција утапањем у нове јединице, а један дио би морао да се дијели и улази у састав нових бригада. Социјално-психолошка повезаност бораца израженија је у мањим јединицама, али је осјећај сигурности израженији у већим и јачим јединицама. Стога, трећа варијанта предложене реорганизације ВРС не би прошла без проблема, али би они били превазиђени. (Ibid.).

И на крају, четврта варијанта реорганизације ВРС подразумијевала би само реорганизацију Првог крајишког корпуса и дијелова Другог крајишког корпуса, односно њихово утапање у један корпус дивизијског или бригадног састава, с тим што би Други крајишки корпус био подијељен како је дато у првој варијанти. Четврта варијанта представљала би нужни минимум реорганизације ВРС, са најмањим трошковима, али и са најмањим ефектима. (Ibid.).

Нова сједница колегијума команданта Главног штаба ВРС одржана је 18, 19. и 20. новембра 1995. године, уз присуство врховног команданта Оружаних снага Републике Српске, на којој су размотрени сви аспекти будуће реорганизације ВРС. Закључено је да је потребно што прије извршити реорганизацију ВРС у циљу њеног даљег оспособљавања за евентуално настављање борбених дејстава, рационализације њеног квалитета и квантитета, стварања услова за ослобађање дијела војних обвезника ради оживља-

вања привреде и што већег степена професионализације ВРС. Закључено је да је реорганизацију ВРС потребно извршити у двије фазе. У првој фази, којој би требало приступити одмах, било би извршено укрупњавање јединица, тј. формирање једне јаке бригаде од двије или три лаке пјешадијске бригаде, чиме би од 76 различитих бригада биле формиране 42 бригаде бројног стања од 3.500 до 4.500 припадника, у постојећим корпусима, онако како је наведено у трећој верзији приједлога реорганизације од 15. новембра 1995. године. Истовремено, требало је радити на формирању маневарских бригада. У другој фази приступило би се реорганизацији корпуса, али без коначног рјешења о њиховом броју, односно одлуку о томе требало би да донесе Врховна команда. Закључено је да није могуће спровести реорганизацију ВРС по корпусима дивизијског састава због тога што не постоји могућност кадровске попуне команди осам нових дивизија и што држава не може обезбиједити додатних 523,740.000 динара годишње, колико би износили трошкови дивизијске организације, јер је држава 1995. године једва обезбиједила 119,000.000 динара, што представља само 15% од планираних 788,000.000 динара. (AVRS, GŠ, Stavovi Glavnog štaba o reorganizaciji Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 02/2-445/1).

Иначе, Главни штаб ВРС процијенио је 15. новембра 1995. године да ће, без обзира на исход мировних преговора, западне силе предвођене Сједињеним Америчким Државама и Њемачком наставити са политичком, дипломатском и војном подршком Муслиманима и Хрватима у циљу потпуне унитаризације Босне и Херцеговине. Стога је и цјелокупан процес тражења мировног рјешења у функцији стварања

што повољнијих услова Хрватско-муслиманској федерацији за војничка рјешења и признавање фактичког стања, због чега се и врше притисци и уцјене према Савезној Републици Југославији, како би она војнички и политички ослабила Републику Српску. Такође, Главни штаб ВРС процијенио је да ће, у случају наставка рата, главни циљ Хрватске, у чему ће имати свесрдну подршку Муслимана, бар у почетку, бити овладавање свим просторима западно од ријеке Врбаса, а у наредној етапи међуријечјем Врбаса и Босне и залеђем Дубровника. Главни циљ Муслимана биће, такође, овладавање простором западно од Врбаса, затим деблокада Сарајева, његово спајање са Гораждем и избијање на Дрину, као и угрожавање коридора у садејству са Хрватима. У случају наставка рата, хрватско-муслиманска коалиција и Снаге за брза дејства, уз ваздушну подршку Сјеверноатлантског савеза, могу ангажовати против ВРС око 520.000 војника, 610 тенкова, 784 оклопна транспортера, 3.150 артиљеријских оруђа, 137 хеликоптера и 175 борбених авиона. При томе, ВРС може им се супротставити са око 210.000 војника, 464 тенка, 257 оклопних транспортера, 2.100 артиљеријских оруђа, 16 хеликоптера и 23 авиона. (AVRS, GŠ, Prijedlog reorganizacije Vojske Republike Srpske, str. rov. br. 02/2-445).

Међутим, мировни преговори у америчкој ваздухопловној бази „Рајт – Патерсон” у Дејтону, који су започети 1. новембра, окончани су 21. новембра, потписивањем Општег оквирног споразума за мир, који је потврђен у Паризу 14. децембра 1995. године. Република Српска добила је 49% територије Босне и Херцеговине, а при одређивању разграничења између двају ентитета, поред осталог, враћене су јој неке територије у Крајини (Мркоњић Град

и Шипово, као и дијелови неких других општина), али је морала да уступи Муслиманско-хрватској федерацији већи дио Српског Сарајева, територију према Горажду и Вуковачке (Оџак). Завршетак рата и нове границе, успостављене спровођењем Дејтонског споразума током зиме 1995–1996. године, непосредно су утицале на започети процес реорганизације ВРС, који није прекинут, али је настављен у новим околностима.

СПРОВОЂЕЊЕ РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ 1996. ГОДИНЕ

Од јануара до јуна 1996. године током процеса демобилизације бројно стање ВРС смањено је са око 180.000 на око 20.000 припадника. (Borojević & Ivić, 2014: 365; Jurišić, Obrenović & Vulin, 2022: 141). На састанку Врховне команде Оружаних снага Републике Српске одржаном 6. фебруара 1996. године, којем су присуствовали предсједник Караџић и генерал Младић, прихваћен је концепт реорганизације ВРС у три корпуса, чије је спровођење током маја и јуна исте године ушло у завршну фазу. (Dimitrijević, 2023: 392, 395).

На основу Одлуке Предсједништва Републике Српске о формирању, организацији и командовању Војском Републике Српске од 15. јуна 1992. године, а у складу са датим овлашћењима, генерал-пуковник Ратко Младић, командант Главног штаба ВРС, наредио је 5. јуна 1996. године формирање и преформирање јединица ВРС. Он је наредио формирање Првог, Трећег и Седмог корпуса ВРС. Наређено је да Први корпус чине команда (у Бањој Луци) са приштабским јединицама, тј. 11. батаљон војне полиције, 11. батаљон везе, 11. извиђачко-диверзантски одред, 11. понтонирски батаљон, 11. санитетски

батаљон, 11. аутомобилски батаљон, 11. мјешовити артиљеријски пук, 11. мјешовити противоклопни артиљеријски пук, 11. лаки артиљеријски ракетни пук противваздушне одбране, 11. инжењеријски пук (сви у Бањој Луци), затим 101. оклопна бригада (Бања Лука), 143. моторизована бригада (Приједор), 112. моторизована бригада (Нови Град), 116. моторизована бригада (Бања Лука и Лакташи), 113. пјешадијска бригада (Мркоњић Град), 102. пјешадијска бригада (Бања Лука), 105. пјешадијска бригада (Теслић), 106. пјешадијска бригада (Градишка), 107. пјешадијска бригада (Србац), 108. пјешадијска бригада (Кнежево), 109. пјешадијска бригада (Котор Варош), 156. пјешадијска бригада (Приједор), 111. пјешадијска бригада (Козарска Дубица), Наставно-регрутни центар „Мањача”, као и међугарнизонска стрелишта „Врбања” и „Раковачке баре”. (AVRS, GŠ, Naredba o formiranju i preformiranju jedinica Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 09/2160-1).

Генерал Младић наредио је да Трећи корпус чине команда (у Бијељини) са приштабским јединицама, тј. 33. батаљон војне полиције, 33. батаљон везе, 33. извиђачко-диверзантски одред, 33. понто-нирски батаљон, 33. санитарски батаљон, 33. аутомобилски батаљон, 33. мјешовити артиљеријски пук, 33. мјешовити противоклопни артиљеријски пук, 33. лаки артиљеријски ракетни пук противваздушне одбране, 33. инжењеријски пук (сви у Бијељини, осим 33. извиђачко-диверзантског одреда који је био размјештен у Зворнику), затим 302. оклопна бригада (Дервента), 301. моторизована бригада (Брчко), 303. моторизована бригада (Зворник), 304. пјешадијска бригада (Петрово), 305. пјешадијска бригада (Добој), 306. пјешадијска бригада (Добој),

307. пјешадијска бригада (Модрича), 308. пјешадијска бригада (Угљевик), 309. пјешадијска бригада (Лопаре), 310. пјешадијска бригада (Бијељина), 311. пјешадијска бригада (Шамац), 312. пјешадијска бригада (Пелагићево), 313. пјешадијска бригада (Шековићи), 314. пјешадијска бригада (Братунац) и 327. пјешадијска бригада (Дервента). По наређењу команданта Главног штаба ВРС, Седми корпус чинили су команда (у Билећи) са приштабским јединицама, тј. 77. батаљон војне полиције, 77. батаљон везе, 77. извиђачко-диверзантски одред, 77. санитарски батаљон, 77. аутомобилски батаљон, 77. мјешовити артиљеријски пук, 77. мјешовити противоклопни артиљеријски пук, 77. лаки артиљеријски ракетни пук противваздушне одбране и 77. инжењеријски пук (сви у Билећи, осим 77. санитарског батаљона и 77. мјешовитог противоклопног артиљеријског пука који су били размјештени у Требињу и 77. инжењеријског пука чија је локација била у Вишеграду), затим 74. оклопни батаљон (Соколац), 77. оклопни батаљон (Требиње), 701. моторизована бригада (Требиње), 712. моторизована бригада (Соколац), 708. моторизована бригада (Невесиње), 705. моторизована бригада (Пале), 709. пјешадијска бригада (Вишеград), 711. пјешадијска бригада (Србиње), 78. мјешовити артиљеријски пук (Хан Пијесак), 714. лака пјешадијска бригада (Рудо), 715. пјешадијска бригада (Билећа), 718. лака пјешадијска бригада (Гацко), 721. пјешадијска бригада (Рогатица) и Наставно-регрутни центар „Билећа”. (Ibid.).

Осим јединица у саставу три корпуса копнене војске, командант Главног штаба ВРС наредио је формирање самосталних јединица и установа: 1. мјешовити противоклопни артиљеријски пук (Бања Лука), 1. грађевински инжењеријски пук (Бања

Лука), Ремонтно-технички завод копне-не војске (Брагунац), 1. батаљон за производњу резервних дијелова и ремонт (Добој) и Војно-књиговодствени центар (Бања Лука). (Ibid.).

Генерал Младић наредио је и преформирање Главног штаба ВРС (Хан Пијесак), Контраобавјештајне групе Главног штаба ВРС, Центра за аутоматску обраду података Главног штаба ВРС, Војно-рачуноводственог центра Главног штаба ВРС, 410. обавјештајног центра, 1. гардијске моторизоване бригаде, 14. позадинске базе, 30. позадинске базе, 35. позадинске базе, Војне болнице Главног штаба ВРС, Војно-медицинског центра, Завода за превентивну медицинску заштиту, Ваздухопловног завода „Орао”, Ремонтног завода „Космос”, Војне установе „Крајина” и Војног оркестра, као и још пет јединица ВРС: 65. заштитни моторизовани пук у 1. заштитни моторизовани пук, 67. пук везе у 1. пук везе, 89. ракетна артиљеријска бригада у 1. ракетну артиљеријску бригаду, 10. диверзантски одред у 1. диверзантски одред и 63. аутомобилски батаљон у 1. аутомобилски батаљон. Такође, наређено је и преименовање осам јединица ВРС, без измјена формацијских елемената: 155. ракетна бригада противваздушне одбране у 855. ракетну бригаду противваздушне одбране, 92. мјешовита авијацијска бригада у 892. мјешовиту авијацијску бригаду, 51. батаљон ВОЈИН у 851. батаљон ВОЈИН, 172. средњи самоходни ракетни пук противваздушне одбране у 872. средњи самоходни ракетни пук противваздушне одбране, вод за електронско извиђање у миру у 88. вод за извиђање у миру, чета за електронско извиђање и ометање у рату у 88. чету за извиђање и ометање у рату, 474. лаки артиљеријско-ракетни пук противваздушне одбране у 884. лаки артиље-

ријско-ракетни пук противваздушне одбране и 474. ваздухопловна база у 874. ваздухопловну базу. (Ibid.).

Да би формирање и преформирање јединица ВРС било успјешно спроведено, наређено је и расформирање читавог низа ратних јединица, и то: команде Првог крајишког корпуса са приштабским јединицама, 1. батаљона војне полиције, 1. извиђачко-диверзантског одреда, 1. батаљона везе, 1. мјешовите противоклопне бригаде, 1. мјешовитог артиљеријског пука, 1. лаког артиљеријског пука противваздушне одбране, 1. инжењеријског пука, 1. понтонирског батаљона, 1. ауто-транспортног батаљона, 1. санитетског батаљона, 1. оклопне бригаде, 2. оклопне бригаде, 16. крајишке моторизоване бригаде, 43. приједорске моторизоване бригаде, 2. крајишке пјешадијске бригаде, 5. козарачке лаке пјешадијске бригаде, 22. пјешадијске бригаде, 6. санске пјешадијске бригаде, команде 30. лаке пјешадијске дивизије, 11. мркоњићке лаке пјешадијске бригаде, 1. шиповске лаке пјешадијске бригаде, 19. србобранске пјешадијске бригаде, 11. дубичке пјешадијске бригаде, команде 9. оперативне групе, 9. батаљона војне полиције, 9. чете везе, 27. моторизоване бригаде, 1. крњинске лаке пјешадијске бригаде, 1. вучијачке лаке пјешадијске бригаде, 1. теслићке пјешадијске бригаде, 1. добојске лаке пјешадијске бригаде, 31. лаке пјешадијске бригаде, 9. мјешовитог инжењерског батаљона, 1. озренске лаке пјешадијске бригаде, 2. озренске лаке пјешадијске бригаде, 3. озренске лаке пјешадијске бригаде, 4. озренске лаке пјешадијске бригаде, 1. требавске пјешадијске бригаде, 1. новиградске пјешадијске бригаде, 1. челиначке лаке пјешадијске бригаде, 1. прњаворске лаке пјешадијске бригаде, 1. србачке лаке пјешадијске бри-

гаде, 1. градишке лаке пјешадијске бригаде, 1. которварошке лаке пјешадијске бригаде, 2. бањалучке лаке пјешадијске бригаде, 3. бањалучке лаке пјешадијске бригаде, 4. бањалучке лаке пјешадијске бригаде, 1. дубичке лаке пјешадијске бригаде, 1. позадинског батаљона, 30. батаљона везе, 36. самосталног оклопног батаљона, Наставног центра „Мањача”, команде Другог крајишког корпуса са приштабским јединицама, 2. батаљона војне полиције, 2. извиђачко-диверзантског одреда, 2. батаљона везе, 2. мјешовитог противоклопног артиљеријског пука, 2. мјешовитог артиљеријског пука противваздушне одбране, 2. лаког артиљеријског пука противваздушне одбране, 2. инжењеријског пука, 2. санитетског батаљона, 172. ауто-транспортног батаљона, 1. дрварске лаке пјешадијске бригаде, 3. петровачке лаке пјешадијске бригаде, 5. гламочке лаке пјешадијске бригаде, 7. купрешко-шиповске моторизоване бригаде, 9. граховске лаке пјешадијске бригаде, 11. крупске лаке пјешадијске бригаде, 15. бихаћке лаке пјешадијске бригаде, 17. кључке лаке пјешадијске бригаде, 21. самосталног оклопног батаљона, команде Источно-босанског корпуса са приштабским јединицама, 3. батаљона војне полиције, 3. извиђачко-диверзантског одреда, 3. батаљона везе, 3. мјешовитог противоклопног артиљеријског пука, 3. мјешовитог артиљеријског пука, 3. лаког артиљеријског пука противваздушне одбране, 3. инжењеријског пука, 3. понтонирске чете, 3. санитетске чете, 3. аутотранспортне чете, 1. посавске пјешадијске бригаде, 2. посавске лаке пјешадијске бригаде, 3. посавске лаке пјешадијске бригаде, 1. семберијске лаке пјешадијске бригаде, 2. семберијске лаке пјешадијске бригаде, 3. семберијске лаке пјешадијске бригаде, 1. мајевичке лаке пје-

шадијске бригаде, 2. мајевичке лаке пјешадијске бригаде, 3. мајевичке пјешадијске бригаде, 1. бијељинске лаке пјешадијске бригаде, команде Сарајевско-романијског корпуса са приштабским јединицама, 4. батаљона војне полиције, 4. извиђачко-диверзантског одреда, 4. батаљона везе, 4. мјешовитог противоклопног артиљеријског пука, 4. мјешовитог артиљеријског пука, 4. лаког артиљеријског пука противваздушне одбране, 4. инжењеријског батаљона, 4. санитетског батаљона, 4. ауто-транспортног батаљона, 1. сарајевске механизоване бригаде, 2. сарајевске лаке пјешадијске бригаде, 3. сарајевске пјешадијске бригаде, 4. сарајевске лаке пјешадијске бригаде, 1. илијашке пјешадијске бригаде, 1. илицанске пјешадијске бригаде, 1. игманске пјешадијске бригаде, 1. романијске пјешадијске бригаде, команде Дринског корпуса, 5. батаљона војне полиције, 5. извиђачко-диверзантског одреда, 5. батаљона везе, 5. инжењеријског батаљона, 5. мјешовитог артиљеријског пука, 5. санитетске чете, 1. подрињске лаке пјешадијске бригаде, 5. подрињске лаке пјешадијске бригаде, 1. зворничке пјешадијске бригаде, 2. зворничке лаке пјешадијске бригаде, 1. братуначке лаке пјешадијске бригаде, 1. милићке лаке пјешадијске бригаде, 1. власеничке лаке пјешадијске бригаде, 2. романијске моторизоване бригаде, 1. бирчанске пјешадијске бригаде, самосталног пјешадијског батаљона „Скелани”, команде Херцеговачког корпуса са приштабским јединицама, 7. батаљона војне полиције, 7. извиђачко-диверзантског одреда, 7. батаљона везе, 7. мјешовитог противоклопног артиљеријског дивизиона, 7. мјешовитог артиљеријског пука, 7. лаког артиљеријског пука противваздушне одбране, 7. инжењеријског батаљона, 7. санитетског батаљона, 7. ауто-

транспортног батаљона, 1. херцеговачке моторизоване бригаде, 2. херцеговачке лаке пјешадијске бригаде, 8. херцеговачке моторизоване бригаде, 11. херцеговачке пјешадијске бригаде, 14. херцеговачке лаке пјешадијске бригаде, 15. херцеговачке пјешадијске бригаде, 18. херцеговачке лаке пјешадијске бригаде, 284. самосталног оклопног батаљона, авијацијске ескадриле вишеструке намјене, 76. ваздухопловне базе, 76. авијацијске ескадриле, 27. позадинске базе, авијације служне безбједности и ваздушно-преносне јуришне чете. (Ibid.).

Завршавајући наређење о формирању и преформирању јединица ВРС од 5. јуна 1996. године, генерал Младић одредио је команду Првог крајишког корпуса за носиоца формирања Првог корпуса, команду Источно-босанског корпуса за носиоца формирања Трећег корпуса и команду Херцеговачког корпуса за носиоца формирања Седмог корпуса. Командант Главног штаба ВРС наредио је да формирање, преформирање и расформирање јединица ВРС, као и остале организацијско-формацијске промјене, буду завршене до 30. јуна 1996. године. Он је наредио још и то да се при ријешавању питања из области материјално-финансијског пословања у вези са спровођењем његове наредбе, мора поступати по Закону о средствима и финансирању Војске Републике Српске, као и по другим прописима којима се регулише материјално-финансијско пословање у ВРС. (Ibid.).

Ново организацијско-формацијско устројство ВРС успостављено је током љета 1996. године. Међутим, Врховни савјет одбране Републике Српске донио је 8. новембра исте године одлуку о формирању Генералштаба ВРС са сједиштем у Бијељини, којом је укинута Главни штаб са

сједиштем у Црној Ријеци код Хан Пијеска, што је суштински значило смјену генерала Младића и његових сарадника, односно завршетак сукоба између државног и војног руководства, који је започео још током рата, а чија је персонификација био сукоб између председника Републике Српске др Радована Караџића и команданта Главног штаба ВРС генерал-пуковника Ратка Младића. Висок степен неповјерења између државног и војног руководства Републике Српске окончан је 28. новембра 1996. године потписивањем споразума о примопредаји дужности, чиме је генерал-мајор Перо Чолић, начелник Генералштаба ВРС, преузео командовање над ВРС.

Нове околности омогућиле су додатну реорганизацију ВРС у мирнодопским условима, односно формирање још једног корпуса. Наиме, на основу Закона о одбрани и Закона о војсци, као и Одлуке Врховног савјета одбране Републике Српске, др Биљана Плавшић, председник Републике Српске, донијела је 30. децембра 1996. године Одлуку о преформирању, организацији и командовању Војском Републике Српске. Одлучено је да буде формиран Генералштаб Војске Републике Српске по организацијско-формацијској шеми усвојеној од стране Врховног савјета одбране, као стратегијски ниво за командовање ВРС, са задатком да припрема и брани територију Републике Српске у миру и рату. За командно мјесто Генералштаба ВРС одређена је Бијељина, а за алтернативна командна мјеста Бања Лука и Пале. Одлучено је да ВРС има четири корпуса, као оперативне саставе вида копнене војске: Први (са командним мјестом у Бањој Луци, алтернативно у Приједору и Прњавору), Трећи (са командним мјестом у Брчком, алтернативно у Модричи и Дервенти), Пети (са командним мјестом

у Хан Пијеску, алтернативно у Сокоцу и Палама) и Седми (са командним мјестом у Требињу, алтернативно у Билећи и Гацку). Сваки корпус имао је у свом саставу команду, приштабске јединице, бригаде, пукове, јединице подршке и позадинску базу, а границе зона одговорности сваког корпуса требало је да одреди начелник Генералштаба ВРС посебним наређењем. Одлучено је и то да као оперативни састав вида ваздухопловства и противваздушне одбране буду формиран Ваздухопловство и противваздушна одбрана, који ће у свом саставу имати команду, авијацијске и противваздушне јединице, те авио базу. (AVRS, GŠ, Odluka o preformiranju, organizaciji i komandovanju Vojskom Republike Srpske, str. gov. br. 03-539/96).

Осим тога, саставни дио ВРС чинио је и Центар војних школа ВРС „Рајко Балаћ” у Бањој Луци за школовање подофицира и резервних официра за све родове копнене војске, са могућношћу формирања потцентра у Билећи за школовање подофицира и резервних официра рода пјешадије и артиљерије. Школовање официра копнене војске и ваздухопловства и противваздушне одбране, као и официра Генералштабне академије и Школе националне одбране, требало је вршити у Војсци Југославије. (Ibid.).

Одлуком председника Републике Српске у саставу копнене војске требало је имати шест бригада „А” формације: 143. моторизовану бригаду (гарнизон Приједор), 101. оклопну бригаду (гарнизон Бања Лука), 301. моторизовану бригаду (гарнизон Брчко), 303. моторизовану бригаду (гарнизон Зворник), 505. моторизовану бригаду (гарнизон Пале) и 710. моторизовану бригаду (гарнизон Калиновик). Одлучено је да бригаде буду попуњене са 50% људства из редовног служења војног

рока и 50% по пријему у професионалну војну службу по уговору, тако да бројно стање сваке бригаде буде по око 1.200 војника и старјешина. Остале бригаде и пукове требало је степеновати као „Б” и „Р”, по одлуци начелника Генералштаба ВРС, и одредити степен њихове попуње. (Ibid.).

Одлучено је и то да сви оперативни састави копнене војске буду самостални у позадинском систему и да у њихове формацијске саставе буду уграђене постојеће позадинске базе за обезбјеђење свих јединица у њиховој зони. Уз то, ремонтни заводи „Орао”, „Косомос” и „Братунац” одређени су за вршење ремонта материјално-техничких средстава за потребе ВРС и то преко Министарства одбране Републике Српске. Председник Републике Српске др Биљана Плавшић одлучила је да знак на капи војника и старјешина ВРС буде грб Немањића (на црвеној подлози, умјесто дотадашње заставе Републике Српске у кружном облику), а униформа за војна лица трупна „М-91”. Она је одлучила и то да је Министарство одбране дужно урадити сва подзаконска акта, на основу Закона о одбрани и Закона о војсци, а да Генералштаб ВРС и Министарство одбране регулишу и сва остала питања преформирања ВРС. (Ibid.).

ЗАКЉУЧАК

Губитак територија које је до љета и јесени 1995. године контролисала Војска Републике Српске довело је до усложњавања стратегијско-оперативне ситуације у којој се наша Република Српска. То је био кључни разлог да команда Првог крајишког корпуса, који је био најугроженији последице губитка зоне одговорности Другог крајишког корпуса, у октобру 1995. године покрене иницијативу за реорганизацију

својих јединица, дајући први приједлог за одређене промјене, који је имао одјек утолико што је Главни штаб убрзо потом изашао са приједлогом реорганизације читаве ВРС. Према томе, реорганизација ВРС била је условљена стратегијско-оперативном ситуацијом у Републици Српској и њеном окружењу, а приједлог реорганизације био је заснован на процјенама војне ситуације у Републици Српској и развоја догађаја на фронту. Циљ реорганизације био је постизање потребне борбене готовости, њеном рационализацијом и побољшањем ефикасности у односу на непријатеља. Дакле, ново стање на терену наметнуло је потребу да у што краћем року буде извршена реорганизација ВРС и њено материјално-техничко и кадровско опремање, ради стварања војске способне да одбрани Републику Српску у свим процијењеним варијантама непријатељске агресије.

Приједлог Главног штаба ВРС подразумевао је или смањење броја корпуса са шест на три или четири и њихово претежно дивизијско устројство, као и нове зоне одговорности, или реорганизацију само Првог и Другог крајишког корпуса, преваходно њихово сједињавање. Међутим, команде шест корпуса нису имале јединствен став о изнесеном приједлогу, дајући сопствена мишљења о начину реорганизације ВРС. Стога се Главни штаб обратио Врховној команди Оружаних снага Републике Српске, која је изнијела став да реорганизација ВРС треба бити заснована на постојећем бројном стању, расположивим средствима и материјалним могућностима Републике Српске. Узевши у обзир све релевантне чиниоце и ускладивши све изнесене ставове, Главни штаб предложио је четири варијанте реорганизације ВРС, од којих је прихваћена она

која је подразумевала смањење броја бригада формирањем једне од неколико постојећих, док би се касније приступило одлучивању о коначном броју корпуса. Са становишта људског и економског потенцијала Републике Српске нису биле реалне радикалне промјене у ВРС, нарочито дивизијско устројство њених корпуса, па је одлучено да се иде на укрупњавање јединица тактичког састава, тј. бригада, и на већи степен професионализације ВРС. Напросто, задржавање бригадног система у постојећим околностима показало се најреалнијим.

Међутим, потписивање Дејтонског мировног споразума 21. новембра 1995. године и његово спровођење у наредним мјесецима довели су до нове стварности, па је мирнодопска реорганизација ВРС током 1996. године, иако у одређеној мјери заснована на приједлозима из претходне године, неминовно била условљена новим стањем на терену. До краја јуна 1996. године демобилисана је већина људства, расформиране су или преформиране ратне јединице и формирана три корпуса са новим устројством, које је заживјело током љета исте године, да би након политичких превирања и уклањања дијела генералског кора, до краја 1996. године формиран и четврти корпус, а читава ВРС имала је шест бригада. Тиме је реорганизација ВРС, започета у октобру 1995. године, коначно завршена. Наредна реорганизација извршена је 2002. године, кад је ВРС сведена на два корпуса, да би посљедња реорганизација, у условима снажног притиска западних сила и преноса надлежности са Републике Српске на Босну и Херцеговину, током 2004–2005. године довела до укидања Војске Републике Српске и стварања заједничких Оружаних снага Босне и Херцеговине.

REFERENCE

Arhiv Vojske Republike Srpske (AVRS), Glavni štab (GŠ), Prijedlog o reorganizaciji jedinica Prvog krajiškog korpusa, str. pov. br. 1-188, 20. oktobar 1995.

AVRS, GŠ, Prijedlog o reorganizaciji Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 02/2-370, 24. oktobar 1995.

AVRS, GŠ, Prijedlog za reorganizaciju Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 19-1308, 29. oktobar 1995.

AVRS, GŠ, Radni materijal za izlaganje komandanta korpusa u vezi reorganizacije VRS na proširenom kolegijumu GP VRS 31. 10. 1995, str. pov. br. 20/04-414, 30. oktobar 1995.

AVRS, GŠ, Prijedlog promjena u organizacijsko-formacijskoj strukturi Drinskog korpusa, str. pov. br. 04/211-2, 30. oktobar 1995.

AVRS, GŠ, Prijedlog preformiranja jedinica VRS, str. pov. br. 01/1369-2/1012, 30. oktobar 1995.

AVRS, GŠ, Stanje u Drugom krajiškom korpusu i prijedlog reorganizacije VRS, str. pov. br. 3-367, 30. oktobar 1995.

AVRS, GŠ, Mišljenje i stavovi o reorganizaciji Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 02/2-392, 1. novembar 1995.

AVRS, GŠ, Prijedlog reorganizacije vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane, str. pov. br. 03/6-317, 5. novembar 1995.

AVRS, GŠ, Akt vrhovnog komandanta

Oružanih snaga Republike Srpske, str. pov. br. 01-1950-1/95, 10. novembar 1995.

AVRS, GŠ, Prijedlog reorganizacije Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 02/2-445, 15. novembar 1995.

AVRS, GŠ, Stavovi Glavnog štaba o reorganizaciji Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 02/2-445/1, 21. novembar 1995.

AVRS, GŠ, Naredba o formiranju i preformiranju jedinica Vojske Republike Srpske, str. pov. br. 09/2160-1, 5. jun 1996.

AVRS, GŠ, Odluka o preformiranju, organizaciji i komandovanju Vojskom Republike Srpske, str. pov. br. 03-539/96, 30. decembar 1996.

Borojević, D & Ivić, D. (2014). Vojska Republike Srpske 12. maj 1992 – 31. decembar 2005. Beograd: Srpski ratni veterani opštine Čukarica.

Dimitrijević, B. (2023). „Vojska brza kao vjetar”. Vojska Republike Srpske u ratu 1992–1995. Novi Sad: Arhiv Vojvodine. Beograd: Institut za savremenu istoriju. Banjaluka: Arhiv Republike Srpske. 392, 395.

Jurišić, D, Obrenović, P. & Vulin, Lj. (2022). Vojska Republike Srpske. Banjaluka: Republički centar za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica.

Latinović, G. (2023). Gubitak teritorija 1995. u izvještajima i analizama Vojske Republike Srpske. U D. Pavlović (ur.). Trideset godina Republike Srpske (1992–2022): iskustva prošlosti i izazovi budućnosti (str. 71–92). Banjaluka: Centar za društveno-politička istraživanja Republike Srpske.

REORGANISATION OF THE ARMY OF THE REPUBLIC OF SRPSKA (1995–1996)

Keywords:

The Republic of Srpska; The Army of the Republic of Srpska; Main Staff; Supreme Command; reorganization.

Author:

Dr. Goran Latinović is a Professor at Faculty of Philosophy of the University of Banja Luka.

Correspondence:

goran.latinovic@ff.unibl.org

Field:

Contemporary History

Summary

Reorganisation of the Army of the Republic of Srpska (VRS) was caused by strategic and operational situation in the Republic of Srpska in October 1995. A proposal of reorganisation was based on an evaluation of the military situation and possible continuation of the war. The aim of reorganisation was to improve combative capacities of the VRS by its rationalisation and by enhancement of its effectiveness. There were four options of reorganisation of the VRS, and the one which advocated for creation of a large and strong brigade consisting of several light brigades instead of creation of several divisions within each corps seemed to be the most acceptable. The Republic of Srpska did not have a demographic and economic potential for radical reorganisation of its army. However, the Dayton Peace Agreement of 21 November 1995 and its implementation created a new reality, which inevitably influenced the process of reorganisation of the VRS. By June 1996, a great majority of soldiers were demobilised and a new form of the VRS was achieved, with some additional changes taking place in December of the same year. The next reorganisation, which took place in 2002, as well as the one in 2004–2005, both under the strong pressure of the Western powers, led gradually to an annulment of the VRS and its integration in the Armed Forces of Bosnia and Herzegovina.

DOI:

10.5937/politeia0-51649

Paper received on:

11.4.2023.

**Paper accepted for
publishing on:**

23.05.2023.

